

ŁUKASZ WOJCIESZAK

**POLSKA, UKRAINA I BIAŁORUŚ
WOBEC PROBLEMU DOSTAW
I TRANZYTU ROSYJSKIEGO GAZU**

BIELSKO-BIAŁA 2013

Spis treści

Wstęp	11
Rozdział I. Teoretyczne podstawy bezpieczeństwa dostaw gazu ziemnego	23
1.1. Ogólne pojęcie bezpieczeństwa energetycznego	23
1.2. Teoretyczne aspekty dostaw i tranzytu gazu	25
1.3. Główne tendencje i problemy badań nad dostawą i tranzytem rosyjskiego gazu do Europy	28
Rozdział II. Bezpieczeństwo energetyczne w aspekcie gazu ziemnego	32
2.1. Przyczyny szczególnego znaczenia gazu ziemnego.....	32
2.2. Światowe zasoby gazu i jego produkcja	34
2.3. Pozycja i znaczenie Rosji	38
2.4. Problem zapotrzebowania na gaz ziemny w Europie.....	41
Rozdział III. Rosja jako główny dostawca gazu do Europy	45
3.1. Gaz ziemny w polityce ZSRR	46
3.2. Rządy Władimira Putina	55
3.2.1. Reformy nowych władz Rosji w sferze energetyki	55
3.2.2. Rozwój energetyki a polityka zagraniczna FR	58
3.2.3. Determinanty rosyjskiej polityki gazowej	62
3.2.4. Perspektywy utworzenia „gazowego OPEC”.....	66
3.2.5. Zagrożenia dla Rosji	68
3.2.6. Znaczenie kontraktów długoterminowych i klauzuli <i>take or pay</i>	74
3.3. Pozycja koncernu energetycznego Gazprom	78
3.3.1. Zagraniczna ekspansja Gazpromu	80
3.3.2. Gazprom wobec współczesnych problemów i wyzwań	86
Rozdział IV. Unia Europejska wobec problemu bezpieczeństwa gazowego	95
4.1. Polityczne i prawne uregulowania bezpieczeństwa gazowego UE.....	95
4.1.1. Karta Energetyczna	99
4.1.2. Inne akty prawne UE	103
4.1.3. Rola trzeciego pakietu energetycznego	110
4.2. Dylematy polityki gazowej UE. Znaczenie Europejskiej Wspólnoty Energetycznej	113
4.3. Unia Europejska wobec Rosji.....	116
4.3.1. Rozwój relacji UE – Rosja do 2004 roku.....	118

4.3.2. Pozycja i inicjatywy państw Europy Środkowo-Wschodniej	122
4.3.3. Problemy w rosyjsko-unijnych relacjach gazowych	126
4.3.4. Gaz skroplony (LNG) jako alternatywa	131
4.4. Rosja wobec państw Zachodniej Europy	133
4.4.1. Znaczenie Niemiec w polityce energetycznej Rosji	134
4.4.2. Rosja wobec innych państw Zachodu	143
4.5. Unia Europejska wobec Ukrainy i Białorusi	146
Rozdział V. Projekt „gazowych kleszczy”: Gazociąg Północny i Południowy	151
5.1. Gazociąg Północny	153
5.1.1. Przyczyny powstania gazociągu	153
5.1.2. Realizacja inwestycji	159
5.1.3. Stanowisko Unii Europejskiej i jej krajów członkowskich	165
5.1.4. Przeszkody w budowie gazociągu i jego krytyka	168
5.1.5. Polska wobec Gazociągu Północnego	172
5.2. Projekt Gazociągu Południowego	176
5.2.1. Stanowiska państw regionu	181
5.3. Projekt Gazociągu Nabucco	187
5.3.1. Znaczenie państw regionu Morza Kaspijskiego	191
5.4. Konkurencja między Gazociągiem Południowym a Nabucco	195
5.5. Inne projekty i ich perspektywy.....	199
Rozdział VI. Determinanty bezpieczeństwa gazowego Polski	203
6.1. Podstawowe problemy	203
6.1.1. Rys historyczny	206
6.1.2. Zasoby gazu ziemnego a zapotrzebowanie na błękitne paliwo	208
6.1.3. Problematyka dywersyfikacji dostaw gazu do Polski	213
6.2. Znaczenie gazociągu jamalskiego	219
6.2.1. Geneza gazociągu jamalskiego. Porozumienie z 1993 roku	219
6.2.2. Późniejsze modyfikacje umowy z 1993 roku. „Kontrakt stulecia” ...	223
6.2.3. Krytyka zawartych porozumień	229
6.3. Możliwości dywersyfikacji dostaw gazu w latach 90. XX w.	237
6.3.1. Możliwość współpracy z Gasunie	237
6.3.2. Norweska alternatywa	238
6.3.3. Gazociąg Bernau – Szczecin	243

6.4. Polska wobec gazowej polityki Rosji w latach 2003-2010	246
6.4.1. Porozumienie z 2003 roku i jego skutki	246
6.4.2. Aktywność władz polskich do 2007 roku	250
6.4.3. Znaczenie gazu skroplonego (LNG)	252
6.4.4. Idea budowy korytarza gazowego Północ – Południe	255
6.4.5. Bartimpex, EuRoPol Gaz i Gas-Trading	258
6.5. Między dywersyfikacją a Gazpromem	262
6.6. Umowa gazowa z Rosją	267
6.6.1. Początkowe porozumienie	267
6.6.2. Polsko-rosyjska umowa gazowa	274
6.6.3. Sytuacja po zawarciu porozumienia	278
6.7. Specyfika i perspektywy bezpieczeństwa gazowego Polski	281
Rozdział VII. Ukraińska emancypacja a rosyjska hegemonia	289
7.1. Przyczyny energetycznej zależności Ukrainy od Rosji do 2004 roku	289
7.1.1. Kształtowanie się ukraińsko-rosyjskiej współpracy w sektorze gazu ziemnego	294
7.1.2. Determinanty wzajemnych relacji	297
7.2. Zacieśnienie ukraińsko-rosyjskiej współpracy gazowej	301
7.3. „Pomarańczowa rewolucja” i jej skutki dla ukraińskiego sektora gazowego	305
7.4. Wojny gazowe	310
7.4.1. Geneza i przebieg pierwszych sporów	310
7.4.2. Konflikt z 2006 roku	315
7.4.3. Rola i znaczenie RosUkrEnergo	318
7.4.4. Pozorny spokój i kolejne napięcia	322
7.4.5. Kryzys z 2009 roku	325
7.4.6. Zakończenie kryzysu i jego następstwa	331
7.5. Relacje gazowe z Rosją po zwycięstwie W. Janukowycza	340
7.5.1. Porozumienie ukraińsko-rosyjskie z 21 kwietnia 2010 roku	342
7.5.2. Bezpieczeństwo gazowe Ukrainy po zawarciu porozumienia z 2010 roku	346
7.6. Problem połączenia Gazpromu i Naftohazu	349
7.7. Perspektywy bezpieczeństwa gazowego Ukrainy	356

Rozdział VIII. Białoruś: najwierniejszy sojusznik?	365
8.1. Geopolityczne uwarunkowania białoruskiej gospodarki i energetyki	365
8.1.1. Białoruś jako kraj tranzytowy	370
8.2. Uwarunkowania bezpieczeństwa Białorusi w sektorze gazu ziemnego	376
8.2.1. Przyczyny zależności Białorusi od dostaw gazu z Rosji	381
8.3. Geneza rozdźwięków ma linii Mińsk – Moskwa	384
8.3.1. Trudności w relacjach białorusko-rosyjskich	388
8.3.2. Spór i jego konsekwencje	394
8.4. Konflikt wokół Białtransgazu	399
8.5. Dominacja Rosji nad Białorusią	402
8.6. Specyfika i perspektywy bezpieczeństwa gazowego Białorusi	408
Podsumowanie.....	418
Spis tabel	424
Spis rycin	425
Wykaz ważniejszych skrótów	426
Bibliografia	428